

СЕНС АБСУРДУ І ПОРЯДОК У ХАОСІ В КОНТЕКСТІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ СОЦІУМУ

УДК: 316.77:004.5

Чуйко Галина Василівна

Кандидат філологічних наук, доцент кафедри психології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, м. Чернівці (Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3424-3348>

Анотація. *Стаття пов'язана з аналізом взаємовідношень понять хаосу та порядку, як формального боку потоку інформації у соціальних медіа, й осмисленості та абсурдності, як змістового його боку.*

Зазначається, що як хаос і порядок, так і осмисленість/абсурдність у тій чи іншій мірі присутні у житті кожної людини, з почерговим домінуванням, як і в кожному соціумі.

Констатується, що кліпова хаотичність і змістова абсурдність інформації продиктовані цілком раціональною метою – маніпуляції індивідуальною та суспільною свідомістю, завдяки чому хаотичність сприймається як доречна впорядкованість, а безглуздість поєднання кліпів – як приховано-осмислена.

Зроблено висновок, що, у контексті інформаційного простору соціуму, порядок і хаос стосуються формального, а осмисленість і абсурдність – змістовного боку повідомлення інформації, причому кліпова хаотичність її подачі пов'язана саме з абсурдизацією її смислу, тоді як впорядкована інформація сприймається як осмислена і змістова. Обидві пари протилежностей не є абсолютними (дихотомічними): як хаос передбачає (імпліцитно містить в собі) здатність впорядкування, так і абсурд – можливість осмислення, а крайні вираження (прояви) цих феноменів здатні привести до їх перетворення на протилежність (протилежний стан).

Ключові слова: *хаос, порядок, абсурд, осмисленість, сенс, дисипативна система, кліп, інформаційний вплив.*

Постановка проблеми і актуальність дослідження. Хаос і порядок майже в рівній мірі присутні у житті кожної людини, з почерговим коливанням в той чи інший бік: життя в

цілому не буває ні повністю хаотичним, ні цілком впорядкованим, навіть якщо людині так здається. Те саме – з осмисленістю й абсурдністю: не зважаючи на переконаність людини в тому, що світ навколо наповнений сенсом, та спроби відшукати смисл кожного об'єкту, події чи ситуації, доводиться визнати, що окремі події в житті людини, як і її власні дії, в своїй основі, за результатами чи наслідками, – цілком абсурдно-безглузді. Причому в контексті інформаційного простору соціуму кліпова хаотичність подачі інформації поєднується саме з очевидною абсурдністю її смислу: це, однак, не означає, що інформація, яка відображає об'єктивну реальність, початково була безглуздою, – такою для сприйняття окремої людини її робить саме кліпова форма повідомлення (представлення) в Інтернеті та ЗМІ.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема хаосу та порядку, їх взаємовідношення, не раз ставала предметом розгляду представників переважно точних і природничих наук, значно рідше до її аналізу зверталися гуманітарії: філософи, психологи, літературознавці: І.Пригожин, О.В. Чернова, С.Волінські, М.Блейкфілд, Н.В. Буковська, Г.О. Сатаров, О.М. Овшинов, В.В. Василькова, Н.І. Морозова, Ю.Л. Клімонтович, В.С. Єгоров, Г.Ф. Мучник, Н.В. Спиця та ін., – тоді як вивчення співвідношення понять сенсу й абсурду, навпаки, здійснювали саме у царині філологічних і філософсько-психологічних наук:

А.Камю, Ф.Кафка, І.Ялом, О.Д. Буреніна, С.О. Німчин, В.О. Мартинюк, Є.В. Миропольська, О.Ю. Зеніна, Г.М. Михальков, К.В. Река й ін. Однак можливість зв'язку між діядами понять, зокрема, у контексті інформаційного впливу в соціумі, досі залишається поза увагою вчених.

Мета статті – проаналізувати сутність і взаємозв'язок хаотичності/впорядкованості й абсурдності/осмисленості у контексті інформаційного впливу в соціумі.

Виклад основного матеріалу. Кліповий характер подачі інформації зумовлює те, що вона сприймається як окремі розрізнені фрагменти, замкнуті в своїй формі, що, навіть будучи не завершеними логічно (невідомими можуть залишатися як передісторія появи цієї інформації (повідомлення), так і її наслідки), виглядають цілком цілісними і сформованими, хоча насправді неповні та вихоплені («викроєні») з контексту, який доводиться виявляти і «добудовувати». Такі розрізнені частки інформації пересічною людиною можуть сприйматися, по-перше, як хаотичні (ніяк не пов'язані), по-друге, саме завдяки відсутності впорядкованості, повноти, логічної послідовності та наступності в подачі інформації, – як безглузда і абсурдна інформація (без початку (без виявлення причин), та без кінця (не передбачені і не зважені можливі/реальні (фактичні) наслідки) [17]. Проте, її формальна хаотичність, як і змістова абсурдність лише вдавані: насправді неупорядкова-

ність інформації цілком продумана і спеціально організована, а тому не така вже й хаотична, так само, як і її абсурдність, за якою приховується справжній нетривіальний смисл повідомлення. І робиться це все задля оптимізації маніпуляції індивідуальною та суспільною свідомістю для досягнення визначених ініціатором саме такого «інформування» цілей. Слухачі, сприймаючи таку інформацію, «виловлюють» у її хаотичному різноманітті зрозумілий для себе сенс (власне, те, що приховано за чужим «вищим» задумом, і що мали б насправді почути, якби інформація була повною, і абсолютизують його, приймаючи за фактичний і достовірний і поширюючи на всю (і не сприйняту інформацію). Так соціум чинить інформаційний вплив на кожного свого члена, який сприймає суспільство як велику соціальну групу, до якої належить, і тому – як джерело об'єктивної інформації, на яку орієнтується, щоб вчинити не помилково, а так, «як усі», решта. Посилюється інформаційний вплив соціуму, як відомо з досліджень соціальної психології, в умовах невизначеності та нестабільності життєвої ситуації, у якій, власне, ми всі знаходимося. Виявляється, що сприймати хаотичну подачу інформації як цілком організовану (точніше, не помічаючи цього хаосу), а фрагментарну розрізненість – як певну завершеність, чи продуману недомовленість (в інфокліпах (інформаційних кліпах) рідко помітиш напис «далі буде...», а, якщо і помітиш, то не дочекаєшся, коли саме «буде

далі»), людину спонукає банальний конформізм, основними причинами якого вважаються сприйняття соціальної групи, частиною якої себе вважає особа, як достовірного і об'єктивного джерела інформації, особливо коли власна думка і переконання відсутні (чи не сформовані) (інформаційний вплив групи), та групових норм (серед яких виявляється і сприйняття інформації ЗМІ та Інтернету як такої, що адекватно відображає світ і події в ньому) як зразка поведінки (навіть всупереч переконанням особистості), щоб бути прийнятим соціумом, вважаючи себе його частиною (нормативний вплив групи). Додамо, що конформне сприйняття суспільної інформації посилюється як завдяки розміру групи (соціум) і прихильності до неї, так і відносною одностайністю поглядів усередині групи [13, с.321-323].

Отже, одним із соціальних механізмів, що зумовлюють сприйняття інформаційного медіа потоку, кліпово-фрагментарного і хаотичного за формою та незв'язно-абсурдного за змістом, як цілком адекватного, звичного і осмислено-достовірного, сприяє конформність особистості (а конформізм не вимагає осмислення – лише бездумного прийняття). Проте, додатковим (хоча й не менш значимим, як на нас) психологічним механізмом, що впливає не лише на особливості сприйняття інформаційного потоку, але й на основу його створення, можна вважати сформовану колишнім періодом життя нашого соціуму

початкову моральну сліпоту (усвідомлену чи ні) як байдужу нездатність відрізнити Добро від Зла (на філософсько-етичному рівні), хороше та погане (на психологічному), правду та кривду (на рівні інформаційного впливу), істинне та хибне (на рівні кліпового мислення), фрагментарно-розрізнену і хаотично-абсурдну та цілісну, аргументовану й осмислену (на рівні отримуваної інформації). Причому, якщо конформність властива чи не в однаковій мірі як ініціатору подачі інформації, так і її реципієнту (можливо, з деяким переважанням у тих, хто цю інформацію сприймає), то моральна сліпота (хоча й не завжди усвідомлена), в значно більшій мірі, – справжньому джерелу повідомлення.

Проте, навіть виключаючи варіант, що кліпова хаотичність і змістова абсурдність інформації продиктовані цілком раціональною метою – маніпуляції індивідуальною та суспільною свідомістю, завдяки чому хаотичність сприймається як доречна впорядкованість, а безглуздість поєднання кліпів – як приховано-осмислена, варто визнати, що хаотичність інформації певним чином усе ж впорядкована (зокрема, у просторово-часовому вимірі: кліпи інформації поєднуються за принципом одночасності появи в єдиному просторовому форматі), так само, як абсурдність змісту інформації розумна людина здатна перетворити на глибоке осмислення не лише суті отриманої в кліпі інформації, але й пов'язати її з минулою інформацією (за смыслом і логічно-

послідовно), «контекстом», покладаючись на власний досвід і пам'ять та ймовірнісний прогноз її розвитку (знов-таки на основі досвіду, кліпового мислення, уяви та інтуїції) у майбутньому, і надалі відшукувати у нових інформаційних кліпах розрізнені елементи її розвитку (навіть з часовим розривом її отримання).

Зазначимо, що під хаосом розуміють: «безмежний світовий простір, що являє собою суміш усіх стихій», «цілковите безладдя», «плутанину, сумбур», «безладне скупчення, суміш чого-небудь» [15], «неможливість передбачити поведінку системи, невпорядковані скачки у різних напрямках, які ніколи не перетворюються на впорядковану послідовність» [18]. Крім того, поняттям «хаос» вчені визначають прості речі, «які поводяться складно і непередбачувано – речі, які дивують нас і порушують нашу здатність передбачати їх поведінку в майбутньому» [3]. Тоді як порядок витлумачують як «правильний, налагоджений стан, розташування чогось» [10]; «стан, коли де-небудь чисто прибрано, всі речі на своїх місцях; чистоту, лад», «правильне або звичне розташування, розміщення чого-небудь», «правильний режим життя», «стан, коли все робиться, виконується так, як слід», «злагоженість, узгодженість у діях», «додержання правил, норм поведінки де-небудь, дисципліна» [9]. Тобто хаос – це повний безлад де-небудь чи чого-небудь, поведінка якого непередбачувана, а порядок – це звичне (організоване чи систематизоване) розмі-

щення чого-небудь, що вважається нормою, злагодженість у діях.

Хаос практично не буває абсолютним, навіть античне міфологічно-філософське розуміння Хаосу (як безмежного простору, що містить безладну безліч елементів, які можуть служити джерелом життя) передбачало існування Космосу як порядку у всесвіті, виходячи з уявлення, що світ складається з протилежностей, які співіснують, хоча і борються одна з одною, послуговуючи джерелом розвитку. Додамо, що в тому, що, на перший погляд, здається суто хаотичним, присутня певна впорядкованість, початковий елемент порядку (згадаймо мандалу, в якій поєднуються ін'яні, в кожному з яких присутня частка іншого), виявляючи який (чи будь-яку частку хаосу сприйнявши за такий, що більш ймовірно для пересічної людини), кожен може вловити суб'єктивний порядок у загальному хаосі інформації. Однак те, що стане основою для впорядкування цього хаосу, – не просто суб'єктивне за характером (ми з власної волі визначаємо, що набуде для нас значення фігури, і що залишиться лише фоном у сприйнятті): його зміст, принцип зв'язку між непов'язаними, на перший погляд, елементами хаосу, визначаються інтересами та потребами людини, її цінностями та життєвими сенсами. Абсурдну інформацію людина намагається витлумачити, зрозуміти її ймовірний прихований смисл, іноді – «додумати» отриманий уривок інформації, виходячи навіть не з її змісту та ло-

гіки, але, щоб позбутися відчуття її незрозумілої безглуздості та хаотичної неупорядкованості, дискомфорту, оскільки все незрозуміле чи безглузде людину інстинктивно лякає (створює когнітивний дисонанс).

І як у найбільш фрагментарному хаотичному представленні інформації, в інфокліпах, можна виявити певний порядок (впорядкувати інформацію), так і в безкінечному (і без чітко визначеного початку) несистематизованому та не пов'язаному логічно потоці інформації (хоча, зважаючи на розуміння В.Джемсом поняття «потік свідомості», про «потік» інформації говорити не зовсім доречно, адже, будучи представлена у кліповому форматі, – вона поділена на частини (фрагменти), тоді як «потік», за В.Джемсом, поділити неможливо: скоріше, це не «потік», а відредаговане «прокапування» інформації), що створює враження абсурду, можна виявити певний смисл, тобто, і абсурд може мати смисл, точніше, фрагментарна безглузда абсурдність кліпової подачі інформації може бути цілком осмисленою. І якщо виявлення порядку в хаосі диктується мотивацією людини, яка сприймає інформацію, то видавання (штучне перетворення) осмисленої інформації за абсурдну – її абсурдизацією [16] (додамо: і чим далі у часі від початкового представлення інформації, тим більш незрозуміло-незв'язною і різнорідною вона виглядає) – це визначається інтересами та потребами тих, хто інформацію (вельми дозовано) повідомляє/передає, хто є реальним

джерелом інформації, а не на думку пересічних громадян.

Отже осмислення абсурдного та впорядкування хаотичного в інформаційному просторі здійснюється на основі відповідної мотивації людини за наявності певної мети. Це виявляється другим боком ситуації абсурдизації справжнього смислу та хаотизації початково впорядкованої інформації, керовані далекоглядною метою маніпуляції індивідуальною та суспільною свідомістю і нею ж мотивовані (хоча, з часом, можливо, мотивація і не знадобиться: інформація буде подаватися у формі незв'язних кліпів «за звичкою»). Варто також зазначити, що абсурдність («безглуздя, нісенітниця» [1]) і хаотичність як характеристики кліпової подачі інформації взаємно обумовлюють і доповнюють одна одну.

Важко уявити інший загальновідомий приклад літературного абсурду, крім вірша «Бармаглот» (Jabberwocky – «Нісенітниця») про «хливіх шорьків», смисл якого Аліса Л. Керролла просила розтлумачити Шалтая-Болтая (*Humpty Dumpty*), який міг пояснити не лише існуючі вірші, але й ті, що ще будуть. І схожому на яйце (можливо, закономірно, за асоціацією, пригадується латинське прислів'я «*ab ovo*» («з яйця», з початку)) персонажу це вдалося, оскільки абсурдний зміст перебував у чіткій і зрозумілій формі (віршованій і римованій), а слова у вірші були сформовані за лінгвістичними правилами (так, зокрема, можна було «впізнати» різні частини мови). Звичай-

но, інформація у кліповому форматі не базується на початково абсурдному і незрозумілому змісті чи нісенітниці: кожне слово в ній, як і більші мовні одиниці, мають лексичне значення і, крім того, володіють психологічним смислом, який поширюється не лише на присутню в кліпі інформацію, але й на відсутню («випущену»), адже кліп – лише фрагмент цілісної інформації про подію, який адекватно зрозумілим може бути лише з урахуванням контексту. Але, зважаючи на те, що такий контекст при кліповій подачі інформації відсутній, час демонстрації інформаційного кліпу цілеспрямовано обмежений, а його цілісне сприйняття ускладнюється величезною кількістю різних інформаційних кліпів, що формують новий, штучний контекст для своєрідного сприйняття та розуміння інформації, отримуваних відомості різномірні, незв'язні та при змішуванні створюють враження абсурдності, повної відсутності смислу. Крім того, швидка зміна кадрів з інформацією сприймається як хаотичність її подачі, що дедалі посилюється з кількісним збільшенням інформаційного потоку.

Оскільки порядок виникає з тасмничного безформного і безсистемного хаосу як начала світу (за давньогрецькою космогонією) [5], який породжує нове, є станом очікування і началом усього, то хаос варто визнати творчим за суттю, хоча й слабо усвідомлюваним, тоді як порядок, що виникає з хаосу як його своєрідний результат, – цілком раціональним і

структурованим. Однак, «якби хаос не підкорявся своїм власним законам, якби в ньому не було особливої логіки, він нічого не зміг би породити» [18]. У стані хаосу «поведінка системи непередбачувана... неможливо прогнозувати конкретний стан, прослідкувати задану траєкторію на тривалому інтервалі. Проте ймовірнісні, усереднені характеристики можуть бути прогнозовані» [8], що певною мірою «впорядковує» хаос. А наше життя – розумний баланс між хаосом і порядком: відсутній як цілковитий порядок, так і абсолютно не впорядкований хаос. У випадку ж кліпово-фрагментарної подачі інформації відбувається протилежний процес: змістовна, цілісна, впорядкована і гарно структурована інформація про конкретні події у країні та світі саме способом подачі перетворюється на уривки, хаотичні та не поєднані між собою і слабо пов'язані як з попередньою інформацією, так і з віддаленою – початковою, реально-об'єктивною.

Так хаос пов'язується з порядком, і відбувається процес переходу порядку в хаос, а зворотний процес, впорядкування хаосу, у випадку інформаційного впливу може відбутися, якщо реципієнту інформації вдасться бодай мислено відновити з кліпових пазлів відносно цілісну картину дохаотичного стану інформації. Однак, ймовірність цього зменшується зі зростанням числа кліпів інформації: людський розум уже не може звести до порядку (систематизувати) таку кількість розрізної

інформації. Додамо, що і хаос, і порядок можуть бути як статичними (постійними) (і тоді вони можуть тривати досить довго), так і динамічними процесами (імпліцитно містять здатність до зміни).

В. С. Єгоров зазначає, що реальні суспільства завжди знаходяться між хаосом і порядком [5]. Але, на нашу думку, мова йде також і про все у цих суспільствах, зокрема, про суспільний інформаційний потік, який в остаточному варіанті, що представляється реципієнтам, виглядає хаотичним, хоча початково являв собою певний порядок (принаймні, в «потоці» події «течуть» не редаговані та цілісні, послідовні у часовому вимірі, тоді ж, коли його «впорядковують» згідно до цілей подачі аж до хаотичності, розділяючи на окремі кліпи та вибираючи лише частини з цілісності початкової інформації, закономірно наростає відчуття хаотичності інформаційного потоку), власне, відбувається його хаотизація [16]. Так інформаційний потік у суспільстві поперемінно наближається до одного з полюсів (хаосу чи порядку), не доходячи до межі, що відділяє одне від іншого. Адже складається враження, що, якщо хаос не намагатися силою припинити, впорядкувати, справитися з ним, він, досявши свого максимуму, сам уляжеться, врівноважиться і перетвориться на певний порядок. Тоді як вимога порядку, доведена до абсурду, може перетворити (як свідчить історія) впорядкованість на хаотичність.

Так, С. Волінські («Дао хаоса») радить

прийняти хаос (змиритися з ним), мотивуючи тим, що, переставши опиратися хаосу і намагатися його впорядкувати, ми отримаємо результат, коли хаос сам досягне певного «вищого» порядку [4].

Проте, коли мова йде про хаотичність подачі інформації у кліповому форматі, порада не виглядає доречною, адже така форма інформування поєднується (завершується) з абсурдністю смислу цієї інформації, і якщо людина не намагатиметься осмислити отриману інформацію (а це є другим боком впорядкування хаосу), а чекатиме, поки хаос самоорганізується і впорядкується, створивши певний смисл, – цього, вочевидь, ніколи не станеться: кліпова інформація просто буде накопичуватися, накладатися одна на одну із забуванням її частини, абсурдизуватися, і людина взагалі втратить можливість виділити з неї та зрозуміти бодай щось, втративши «нитку» фабули повідомлення. Взагалі, у ситуації хаотично-фрагментарної кліпової подачі суспільної інформації, для хоча б мінімального її розуміння, потрібно постійно бути «в темі», постійно слідкувати за потоком кліпів інформації, щоразу відбираючи ті, що служать своєрідними пазлами, які доповнюють уже наявну інформацію з теми, котра цікавить її реципієнта. Однак, зазначимо, що сприйняття та тлумачення кліпової інформації дуже суб'єктивне саме через таку специфічну форму існування: сприймаючи інформацію як хаотичну, ми навіть мимовільно намагаємося (кожен – по-

своєму) впорядкувати її, ввести у власну «систему координат», заради відшукання прихованого нею смислу, що певною мірою підтверджує думку А. Камю: «Абсурд має сенс, коли з ним не погоджуються» [13].

Ступінь абсурдності інформації не просто суб'єктивна, вона може бути різною як залежно від самої інформації та від людини, яка її сприймає, так і від часу її сприйняття. Тобто абсурдність може мати ступені чи рівні, залежні від здатності людини зрозуміти смисл інформації, закладений і прихований в абсурдній хаотичності подачі. І одна безглуздість може бути «цікавіша і навіть у якомусь відношенні «змістовніша», ніж друга» [6]. Але, щоб почати пошуки смислу інформації, її треба сприймати всерйоз: несерйозна (не варта довіри) інформація (чи оформлена як така) цих зусиль не вмотивує. Більш того, те, що ми вважаємо інформацією, повідомленням, ми будемо сприймати як таке, що має смисл (нам важко припустити, що той, хто щось хотів нам сказати, не хотів, щоб його зрозуміли).

Крім того, якщо ми, використовуючи принципи сприймання й опираючись на свій досвід, мислено «добудовуємо» до цілісної картинки те, що початково проявлялося в окремих фрагментах, , можемо передбачити, що ці окремі частинки імпліцитно містять образ цього цілого (його властивості). Так само й у ситуації сприйняття кліпової інформації: окремі її хаотичні, на перший погляд, фрагменти «приховують» суть цілісної інформації, яку в

хаотичному абсурді уривків з інформації потрібно відшукувати та «добудувати» до осмисленого цілого, використовуючи попередні (отримані раніше) пазли інформації та передбачаючи логіку її подальшого розвитку. Адже саме смисл інформації пов'язує її з реальністю і лише завдяки йому вона варта розуміння та доступна йому.

Зазначимо, що проблему, як на нас, становить не початкова хаотичність кліпового формату подачі інформації: на цьому етапі інформування хаос можна вважати ще достатньо впорядкованим, лише початком, станом очікування, потенційною можливістю в подальшому зібрати у ціле фрагменти інформації, створивши суб'єктивно осмислену її повноту (залежно від інтересів, потреб, досвіду та знань людини). Причому переформатування хаотично поданих фрагментів у певний результат, порядок, здійснюється шляхом мисленого (уявного) поєднання нового фрагменту інформації з попередніми за змістом та просторово-часовою локалізацією. Справжньою кризою у сприйнятті та розумінні інформації стає ситуація множинної хаотизації кліпової інформації, коли: 1) або кліпів настільки багато, що вони «накладаються» один на одного (особливо, якщо вони схожі за змістом чи формою); 2) або початкові інфокліпи в подальшому діляться на 2-3 меншого формату з відповідним «дробленням» інформації. Саме у цьому випадку хаотична форма поєднується з абсурдністю змісту отримуваної інформації:

такий інформаційний хаос окрема пересічна людина впорядкувати і виявити в ньому прихований чи реальний смисл уже навряд чи здатна. Хаотичність представлення інформації при кліповій її подачі цілком закономірно поєднується з абсурдною безглуздістю її смислу, оскільки обидві характеристики інформації: формальна та змістовна, – означають, що вона позбавлена як чіткості, логічності та структурованості викладу, так і адекватності її представлення, сприйняття та розуміння.

За А. Камю, абсурд – це розкол, невідповідність між розумом і світом [12]. Якщо відкинути можливість психопатологічного тлумачення (за «Розколотим «Я» Р. Лейнга) такого розуміння абсурду, можна представити його як невідповідність між дійсністю та її баченням, розумінням і осмисленням, в результаті чого створюється уявлення про світ, яким він є, з точки зору окремої людини, але не об'єктивно. Власне кажучи, цю ситуацію й відображає кліпово-хаотичне сприйняття інформації. Іншими словами, світ виглядає для нас незрозумілим, причому без надії його зрозуміти [12]. Сам А. Камю показує, що насправді відчуття абсурду викликається не власне вищевказаною невідповідністю, а невдалими спробами людини зрозуміти сенс саме такого світоустрою та досягти з ним згоди [13]. Тобто світ настільки різноманітний і різнорідний, що за допомогою логіки розуму систематизувати знання про нього просто неможливо. Додамо: особливо, коли ця різнорідність додат-

ково штучно створюється.

Проте, по-справжньому безглуздою, абсурдною можна вважати ту інформацію, відповідність якій відсутня як в реальності (хоча саме на це претендує кліпова інформація), так і у ймовірно-фантастичному вимірі. Цілком безглузде «пориває будь-який зв'язок зі світом» [6]. Тому навіть хаотична абсурдність кліпової подачі інформації, що перманентно посилюється, перетворюючись на абсурдизацію інформаційного потоку, є частково осмисленою (оскільки передбачає можливість осмислення, пошуку, принаймні, тіні її сенсу). Однак відчуття абсурдності кліпової хаотичності інформації заважає, не дає змоги осмислити не лише саму інформацію, її зміст, але й дійсність, і життя в цілому.

Можна виділити два способи (механізми) абсурдизації інформації при хаотичній подачі: 1) надання всім інформаційним кліпам рівної значимості та ваги (або їх цілковитої відсутності) у кліповому інформаційному потоці, так що неможливо виділити найсуттєвішу інформацію; 2) виділення з усіх представлених кліпів інформації одного чи кількох як надважливих і надактуальних, маскуючи при цьому насправді важливу інформацію. Додамо: сама по собі інформація не абсурдна, на абсурд її перетворює розум людини, як тієї, яка «втискує» об'єктивну інформацію в «прокрустове ложе» кліпового формату, «обрізаючи» все, що з тих чи інших причин не вміщається, та водночас, позбавляючи її об'є-

ктивності, так і тієї, яка, намагається її осмислити у такому фрагментарному хаотично-кліповому форматі, сприйняти як цілісну і таку, що апіорі має смисл.

Застосувавши ідеї І. Пригожина [11] до аналізу соціально-психологічних процесів, пов'язаних з інформаційним обміном у суспільстві, зазначимо: кожне суспільство – це відкрита система, яка постійно обмінюється енергією й інформацією як всередині власної структури, так і з іншими суспільними системами світу. І вплив зовнішньої і навіть неочікуваної внутрішньої інформації може порушити відносно врівноважену структуру соціуму певною мірою і на певний час; причому флуктуації (відхилення) спочатку можуть виявитися «локалізовані у малій частині системи». А пізніше, ставши незворотними («завдяки чому і відхилення системи від рівноваги стає ще більшим» [2]), поширюються на всю соціальну систему. Якщо сила коливань, що порушують рівновагу системи, значна і діє досить тривало, – закономірним наслідком може стати зрушення в усій соціальній системі, здатне спричинити руйнування структури початкової системи та її розвиток, перехід до нового стану, значно вищого рівня впорядкованості, – дисипативної структури, що самоорганізується, підвищуючи організованість і впорядкованість системи, для якої «характерна стійкість, яка водночас є структурною та функціональною» [2]. Тобто, рух соціальної структури до якісно вищого рівня порядку здійснюється че-

рез тимчасовий період неупорядкованості, хаотичності, безладу та перехід через точку біфуркації, що є випадковим, отже, також неупорядкованим і не детермінованим. І. Пригожин говорить про можливість виникнення порядку й організації з безладу і хаосу в результаті процесу самоорганізації [11]. Причому в точці біфуркації, що є переломним моментом існування системи, мають «виникнути щонайменше два рішення, що відповідають стійкому, близькому до рівноваги стану і дисипативній структурі» [2]. І «принципово неможливо передбачити, в якому напрямку буде відбуватися подальший розвиток: чи буде стан системи хаотичним, чи вона перейде на новий, більш диференційований і вищий рівень упорядкованості, чи організації», який і називається дисипативною структурою [11]. До схожого висновку прийшов ще Н. Макіавеллі, який зазначав: «Переживаючи неперервні перетворення, всі держави зазвичай зі стану впорядкованості переходять до безпорядку, а потім від безладу до нового порядку. Оскільки вже за самою природою речам цього світу не дано зупинятися, вони, досягнувши певної досконалості і будучи вже не здатні до подальшого підйому, неминуче повинні досягати занепаду, і навпаки, знаходячись у стані повного занепаду, до межі підірвані безпорядками, вони не в стані впасти ще нижче» [7, с.174], – таким чином виявляючи по суті маятниковий характер розвитку соціуму від порядку до хаосу, де кожний максимум амплітуди коливань

означає перехід соціуму й інформаційної системи в цьому до протилежного стану.

Крім того, Е. Н. Лоренц «показав, що стан складної динамічної системи може сильно залежати від початкових умов: незначні зміни одного з багатьох параметрів здатні кардинально змінити очікуваний результат. Лоренц назвав цю залежність ефектом метелика: «Сьогоднішнє тріпання крил метелика в Пекіні через місяць може викликати ураган у Нью-Йорку» [18]. І таку роль: «початкових умов» чи фактора, здатного порушити відносну рівновагу структури соціуму може виконати саме інформація, інформаційний потік (внутрішнього чи зовнішнього походження), що циркулює у суспільстві. А, враховуючи обставину, що саме інформація може стати фактором, що порушить рівновагу соціальної системи до незворотності, з непередбачуваними наслідками, вибір хаотично-кліпової форми її подачі у ЗМІ й Інтернеті соціуму можна вважати цілком логічно-продуманим і попереджувальним, хоча й маніпулятивним за суттю.

Висновки. Отже, у контексті інформаційного простору соціуму, порядок і хаос стосуються формального, а осмисленість і абсурдність – змістовного боку повідомлення інформації, причому кліпова хаотичність її подачі пов'язана саме з абсурдизацією її смислу, тоді як впорядкована формою чи логікою подачі інформація сприймається як осмислена і змістовна. Обидві пари протилежностей не є абсолютними (дихотомічними), скоріше, амбівале-

нтними: як хаос передбачає (імпліцитно містить в собі) здатність впорядкування, так і абсурд – можливість осмислення, а крайні вираження (прояви) цих феноменів здатні привести до їх переходу (перетворення) на протилежність.

Перспективу подальших розвідок у напрямку дослідження вбачаємо у його поглибленні та залученні до його орбіти різних сегментів інформаційного простору соціуму.

Перелік використаних джерел:

1. Абсурд [Електронний ресурс] // Словник української мови: в 11 томах. – Том 1, 1970. – С.7. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/absurd>.
2. Аруцев А.А. Концепции современного естествознания: учебное пособие / [А.А. Аруцев, Б.В. Ермолаев, И.О. Кутателадзе, М.С. Слуцкий]. – Ростов: Феникс, 2008. – 412 с.
3. Блейкфилд М. Порядок или хаос? [Электронный ресурс] / М. Блейкфилд. – Режим доступа: http://www.origins.org.ua/page.php?id_story=180#1_t.
4. Волински С. Дао хаоса. Сущность и энеаграммы / С.Волински. – М.: Старклайт, 2007. – 256 с.
5. Егоров В.С. Философия открытого мира. Хаос и порядок как характеристики бесконечности [Электронный ресурс] / В.С. Егоров. – Режим доступа: http://society.polbu.ru/egorov_openworldphilo/ch31_i.html.
6. Ивин А.А. О смысле бессмысленного в формальной логике // Ивин А.А. Формальная логика для университетов [Электронный ресурс] / А.А. Ивин. – Режим доступа: <https://bourabai.ru/dm/logic/txt06.htm>.
7. Макиавелли Н. Государь. История Флоренции / Н.Макиавелли. – М.: ЭКСМО, 2009. – 480 с. – (Серия «Историческое наследие»).
8. Плотинский Ю.М. Диссипативные структуры И. Пригожина [Электронный ресурс] // Плотинский Ю.М. Модели социальных процес сов: учеб. пособие для высших учебных заведений / Ю.М. Плотинский. – М.: Логос, 2001. – 296 с. – Режим доступа: http://lawbooks.news/sotsiologicheskie-issledovaniya_909/113-dissipativnyie-strukturyi-33317.html.
9. Порядок [Электронный ресурс] // Словник української мови: в 11 томах. – Том 7, 1976. – С.302. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/porjadok>.
10. Порядок [Электронный ресурс] // Ожегов С.И. Толковый словарь русского языка / С.И. Ожегов, Н.Ю. Шведова. – Режим доступа: <http://ozhegov.info/slovar/?ex=Y&q=ПОРЯДОК>.
11. Пригожин И. Порядок из хаоса: новый диалог человека с природой. Предисловие О. Тоффлера [Электронный ресурс] / И. Пригожин, И. Стенгерс. – Режим доступа: <https://studfiles.net/preview/5995260/page:35/>.
12. Пучков Д.Б. Идея индивидуального бытия человека и проблема абсурда [Электронный ресурс] / Д.Б. Пучков // Вестник ЛГУ им. А.С. Пушкина. – 2009. – № 3. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/ideya-individualnogo-bytiya-cheloveka-i-problema-absurda>.
13. Камю А. Миф о Сизифе. Эссе об абсурде // Камю А. Бунтующий человек. Философия. Политика. Искусство / А.Камю. – М.: Политиздат, 1990. – 415 с. – (Мыслители 20 века). – С.24-100.
14. Социальная психология / Ш.Тейлор, Л.Пипло, Д.Сирс. – СПб.: Питер, 2004. – 767 с. – (Серия «Мастера психологии»).
15. Хаос [Электронный ресурс] // Словник української мови: в 11 томах. – Том 11, 1980. – С.18. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/khaos>.
16. Чаплак Я.В. Кліпова хаотичність як засіб абсурдизації та маніпулятивна технологія [Електронний ресурс] / Я.В. Чаплак, І.М. Зварич / Психологічний часопис : збірник наукових праць / за ред. С.Д. Максименка. – № 14 (4). – К. : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2018. – С.19-36. – Режим доступу: <https://doi.org/10.31108/2018vol14iss4pp19-36>.
17. Чаплак Я.В. Кліпова хаотичність як маніпулятивна

технологія соціально-психологічного впливу в кіберпросторі [Електронний ресурс] / Я.В. Чаплак, Г.В. Чуйко / Психологічний часопис : збірник наукових праць / за ред. С.Д. Максименка. – № 13 (3). – К. : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2018. – С. 21 - 40. – Режим доступу: doi: <https://doi.org/10.31108/2018vol13iss3pp21-40>.

18. Чернова Е.В. Хаос и порядок: фрактальный мир [Электронный ресурс] / Е.В. Чернова // Природа. – 2015. – № 5. – Режим доступа: https://elementy.ru/nauchno-populyarnaya_biblioteka/433062/khaos_i_poryadok_fraktalnyy_mir.

References (Transliteration):

1. Absurd [Elektronnyj resurs] // Slovnyk ukrai'ns'koi' movy: v 11 tomah. – Tom 1, 1970. – S.7. – Rezhym dostupu: <http://sum.in.ua/s/absurd>.
2. Arucev A.A. Konceptii sovremennogo estestvoznaniya: uchebnoe posobie / [A.A. Arucev, B.V. Ermolaev, I.O. Kutateladze, M.S. Sluckij]. – Rostov: Feniks, 2008. – 412 s.
3. Blejkfild M. Porjadok ili haos? [Jelektronnyj resurs] / M. Blejkfild. – Rezhim dostupa: http://www.origins.org.ua/page.php?id_story=180#1_t.
4. Volinski S. Dao haosa. Sushhnost' i jeneagrammy / S.Volinski. – М.: Starklajt, 2007. – 256 s.
5. Egorov V.S. Filosofija otkrytogo mira. Haos i porjadok kak harakteristiki beskonechnosti [Jelektronnyj resurs] / V.S. Egorov. – Rezhim dostupa: http://society.polbu.ru/egorov_openworldphilo/ch31_i.html.
6. Ivin A.A. O smysle bessmyslennogo v formal'noj logike // Ivin A.A. Formal'naja logika dlja universitetov [Jelektronnyj resurs] / A.A. Ivin. – Rezhim dostupa: <https://bourabai.ru/dm/logic/txt06.htm>.
7. Makiavelli H. Gosudar'. Istorija Florencii / N.Makiavelli. – М.: JeKSMO, 2009. – 480 s. – (Serija «Istoricheskoe nasledie»).
8. Plotinskij Ju.M. Dissipativnye struktury I. Prigozhina [Jelektronnyj resurs] // Plotinskij Ju.M. Modeli social'nih proces sov: ucheb. posobie dlja vysshih uchebnyh

zavedenij / Ju.M. Plotinskij. – М.: Logos, 2001. – 296 s. – Rezhim dostupa: http://lawbooks.news/sotsiologicheskie-issledovaniya_909/113-dissipativnye-strukturyi-33317.html.

9. Porjadok [Elektronnyj resurs] // Slovnyk ukrai'ns'koi' movy: v 11 tomah. – Tom 7, 1976. – S.302. – Rezhym dostupu: <http://sum.in.ua/s/porjadok>.

10. Porjadok [Jelektronnyj resurs] // Ozhegov S.I. Tolkovyj slovar' russkogo jazyka / S.I. Ozhegov, N.Ju. Shvedova. – Rezhim dostupa: <http://ozhegov.info/slovar/?ex=Y&q=PORJaDOK>.

11. Prigozhin I. Porjadok iz haosa: novyj dialog cheloveka s prirodoy. Predislovie O. Tofflera [Jelektronnyj resurs] / I. Prigozhin, I. Stengers. – Rezhim dostupa: <https://studfiles.net/preview/5995260/page:35/>.

12. Puchkov D.B. Ideja individual'nogo bytija cheloveka i problema absurda [Jelektronnyj resurs] / D.B. Puchkov // Vestnik LGU im. A.S. Pushkina. – 2009. – № 3. – Rezhim dostupa: <https://cyberleninka.ru/article/n/ideya-individualnogo-bytiya-cheloveka-i-problema-absurda>.

13. Kamju A. Mif o Sizife. Jesse ob absurde // Kamju A. Buntujushhij chelovek. Filosofija. Politika. Iskusstvo / A.Kamju. – М.: Politizdat, 1990. – 415 s. – (Mysliteli 20 veka). – S.24-100.

14. Social'naja psihologija / Sh.Tejlror, L.Piplo, D.Sirs. – SPb.: Piter, 2004. – 767 s. – (Serija «Mastera psihologii»).

15. Haos [Elektronnyj resurs] // Slovnik ukrai'ns'koi' movy: v 11 tomah. – Tom 11, 1980. – S.18. – Rezhim dostupu: <http://sum.in.ua/s/khaos>.

16. Chaplak Ja.V. Klipova haotychnist' jak zasib absurdyzatsii' ta manipuljativna tehnologija [Elektronnyj resurs] / Ja.V. Chaplak, I.M. Zvarych / Psihologichnyj chasopys : zbirnyk naukovykh prac' / za red. S.D. Maksymenka. – № 14 (4). – К. : Instytut psihologii' imeni G.S. Kostjuka NAPN Ukraї'ny, 2018. – S.19-36. – Rezhym dostupu: <https://doi.org/10.31108/2018vol14iss4pp19-36>.

17. Chaplak Ja.V. Klipova haotychnist' jak manipuljativna tehnologija social'no-psihologichnogo vplyvu v kiberprostori [Elektronnyj resurs] / Ja.V. Chaplak, G.V. Chujko / Psihologichnyj chasopys : zbirnyk naukovykh

prac' / za red. S.D. Maksymenka. – № 13 (3). – К. : Instytut psykologii' imeni G.S. Kostjuka NAPN Ukrainy, 2018. – S.21-40. – Rezhyim dostupu: doi: <https://doi.org/10.31108/2018vol13iss3pp21-40>.

18. Chernova E.V. Haos i porjadok: fraktal'nyj mir [Jelektronnyj resurs] / E.V. Chernova // Priroda. – 2015. – № 5. – Rezhyim dostupa: https://elementy.ru/nauchno-populyarnaya_biblioteka/433062/khaos_i_poryadok_fraktalnyj_mir.

Chuyko Halyna

PhD (Candidate of philological sciences), associate professor of psychology department, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi (Ukraine)

THE MEANING OF THE ABSURD AND ORDER IN CHAOS IN THE CONTEXT OF THE INFORMATIONAL SPACE OF SOCIETY

ABSTRACT

The article is deals with the analysis of the interrelation of the concepts of chaos and order, as the formal side of the informational flow in social media, and meaningfulness and absurdity as its content side.

It is noted that as chaos and order, so as meaningfulness / absurdity are to one degree or another present in every person's life, with alternate domination, as in every society.

It is shown that the chaotic presentation of information during the clip of its submission is quite naturally combined with the absurd preposterousness of its meaning, since both characteristics of the information: formal and meaningful – mean that it is deprived of as the clarity, logic and structuality of the presentation, so as the adequa-

cy of perception and understanding.

It is stated that clip chaoticness and meaningful absurdity of information are dictated by a quite rational purpose – the manipulation of individual and social consciousness, thus chaoticness is perceived as relevant orderliness and the absurdity of the combination of clips – as hidden-meaningful.

It was discovered that to perceive chaotic, in the form of discrete clips, sometimes quite absurd information, as organized and meaningful, conformism induces a person (due to the normative and informational influence of society) and the initial moral blindness (conscious or not) of a person; that in society and the universe a constant transition from order to chaos and from meaning to absurdity happens, and vice versa, and their degree happens differently.

It is noted that the problem is not the initial chaoticness of the clip format of information submission: at this stage of informing chaos can be considered only the beginning, the potential opportunity to regulate the fragments of information, creating a subjectively meaningful its integrity.

The real crisis in the perception and understanding of information becomes in the situation of multiple chaoticness of clip information when: 1) or there are so much clips that they “overlay” each other (especially if they are similar in content or form); 2) or the original video clips are further divided into several smaller format with the appropriate “fragmentation” of in-

formation. In such a way the chaotic form is combined with the absurdity of the content of the received information: such informational chaos an individual is incapable to regularize and detect in it hidden or real meaning.

An analogy between the organization and the consequences of information influence in society and understanding of the phenomenon of dissipative systems by I.Prygozhin, their ability to self-organization, the emergence of order from chaos and meaning from the absurd is made.

It is concluded that in the context of the informational space of society, order and chaos concern to the formal, and meaningfulness and absurdity – to the content of the broadcast of information, and the clip chaoticness of its submission is connected with the absurdization of its meaning, while the ordered information is perceived as meaningful and substantial. Both pairs of opposites are not absolute (dichotomous): as chaos assume (implicitly contains) the ability to ordering, so as absurd – the possibility of comprehension, and the extreme expressions (manifestations) of these phenomena can lead to their transformation to the opposite (the reverse state).

Key words: chaos, order, absurdity, comprehension, meaning, dissipative system, clip, information influence.

Чуйко Галина Васильевна

Кандидат филологических наук, доцент, доцент кафедры психологии Черновицкого национального университета имени Юрия Федьковича, г. Черновцы (Украина)

СМЫСЛ АБСУРДА И ПОРЯДОК В ХАОСЕ В КОНТЕКСТЕ ИНФОРМАЦИОННОГО ПРОСТРАНСТВА СОЦИУМА

Аннотация. Статья связана с анализом взаимоотношений понятий хаоса и порядка, как формальной стороны потока информации в социальных медиа, и осмысленности и абсурдности, как содержательной его стороны.

Отмечается, что как хаос и порядок, так и осмысленность / абсурдность в той или иной степени присутствуют в жизни каждого человека, с поочередным доминированием, как и в каждом социуме.

Показано, что хаотичность представления информации при клиповой ее подаче вполне закономерно сочетается с абсурдной нелепостью ее смысла, поскольку обе характеристики информации: формальная и содержательная, – означают, что она лишена как четкости, логичности и структурированности изложения, так и адекватности восприятия и понимания.

Констатируется, что клиповая хаотичность и содержательная абсурдность информации продиктованы вполне рациональной целью – манипуляции индивидуальным и общественным сознанием, благодаря чему хаотичность воспринимается как уместная упоря-

© Чуйко Г. В.

доченность, а нелепость сочетания клипов – как скрыто-осмысленная.

Выявлено, что воспринимать хаотичную, в форме разрозненных клипов, иногда вполне абсурдную информацию как организованную и имеющую смысл, человека побуждают конформизм (из-за нормативного и информационного влияния социума) и начальная нравственная слепота (осознанная или нет) человека; что в социуме и вселенной происходит постоянный переход от порядка к хаосу и от смысла к абсурду, и наоборот, и их степень бывает разной.

Отмечено, что проблему составляет не начальная хаотичность клипового формата подачи информации: на этом этапе информирования хаос можно считать только началом, потенциальной возможностью упорядочить фрагменты информации, создав субъективно осмысленную ее целостность. Настоящим кризисом в восприятии и понимании информации становится ситуация множественной хаотизации клиповой информации, когда: 1) или клипов настолько много, что они «накладываются» друг на друга (особенно, если они похожи по содержанию или форме) 2) или начальные клипы информации далее делятся на несколько меньшего формата с соответствующим «дроблением» информации. Так хаотичная форма сочетается с абсурдностью содержания получаемой информации: такой информационный хаос отдельный человек упорядочить и обнаружить в нем скрытый

или реальный смысл не способен.

Проведена аналогия между организацией и последствиями информационного влияния в социуме и пониманием феномена диссипативных систем И. Пригожиным, их способности к самоорганизации, возникновения порядка из хаоса и смысла из абсурда.

Сделан вывод, что в контексте информационного пространства социума, порядок и хаос касаются формальной, а осмысленность и абсурдность – содержательной стороны общения информации, причем клиповая хаотичность ее подачи связана именно с абсурдизацией ее смысла, тогда как упорядоченная информация воспринимается как осмысленная и содержательная. Обе пары противоположностей не являются абсолютными (дихотомическими): как хаос предусматривает (имплицитно содержит в себе) способность упорядочивания, так и абсурд – возможность осмысления, а крайние выражения (проявления) этих феноменов способны привести к их преобразованию в противоположность (противоположное состояние).

Ключевые слова: хаос, порядок, абсурд, осмысленность, смысл, диссипативная система, клип, информационное влияние.

Дата отримання статті: 01.02.2019

Дата рекомендації до друку: 03.03.2019

Дата оприлюднення: 17.04.2019

© Чуйко Г. В.